

صلى الله عليه وسلم

سپاسگزاری:

تشکر فراوان از پدر و مادر مهربانم که همواره در تمام مراحل زندگی پشتیبان من بوده اند و همسر عزیزم که فداکارانه مرا در نگارش این پژوهش یاری نمود.

با تشکر از اساتید ارجمندم جناب آقای دکتر فرهاد عطایی، جناب آقای دکتر سید محمد کاظم سجاد پورو جناب آقای دکتر جهانگیر کرمی به پاس تلاش هایشان در کمک و آموزش اینجانب.

و با سپاس از تمامی دوستانم به ویژه خانم ملیحه خوش بین که همواره همراه و مشوقم بودند.

سیاست خارجی آمریکا در قبال روسیه (۲۰۰۸-۲۰۰۰)

استاد راهنما

دکتر فرهاد عطایی

استاد مشاور

دکتر سید محمد کاظم سجادپور

نگارش

فاطمه تفتیان

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته مطالعات منطقه ای

گرایش آمریکای شمالی

تابستان ۱۳۹۰

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه تهران

اداره کل تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

شماره _____
تاریخ _____
پروست _____

تمهید نامه اصالت اثر

اینجانب *فاطمه تقیپور* متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است ، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مأخذ ذکر گردیده است. این پایان نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است . در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد .
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پردیس / دانشکده / مرکز دانشگاه تهران می باشد .

نام و نام خانوادگی دانشجو *فاطمه تقیپور*

امضاء

آدرس : خیابان انقلاب اول خیابان فخر رازی - پلاک ۵ کد پستی : ۱۳۰۴۵/۵۶۸

فاکس : ۶۴۹۷۳۱۴

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی مطالعات منطقه ای
گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد: فاطمه تفتیان

در رشته : مطالعات منطقه ای
گرایش : آمریکای شمالی
با عنوان: بررسی سیاست خارجی آمریکا در قبال روسیه ۲۰۰۸-۲۰۰۰
را در تاریخ : ۱۳۹۰/۴/۲۷

به عدد	به حروف
۱۸/۲۵	هجده و هجدهای پنج

با نمره نهایی :

ارزیابی نمود.

با درجه : **ب**

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبۀ دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد)	دکتر فرهاد عطایی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر سید محمد کاظم سجادی پور	دانشیار	وزارت امور خارجه	
۳	استاد داور (با استاد مشاور دوم)	دکتر جهانگیر کرمی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو				
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی	دکتر احمد دوست محمدی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر: این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد.

چکیده

روابط آمریکا و روسیه از دیرباز مورد توجه تحلیلگران روابط بین الملل قرار گرفته است. نه تنها نوع این رابطه و مناسبات این دو کشور در طول تاریخ دارای اهمیت بوده، بلکه تأثیر آن بر سرنوشت سایر کشورها نیز از اهمیت شایانی برخوردار است. این روابط در مقاطع مختلف تاریخی فراز و نشیب های زیادی را پشت سر گذاشته و دوره های مختلفی از همکاری و تنش را تجربه کرده است. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و در طی دهه ۱۹۹۰ رابطه دو کشور به دلایل مختلف تا اندازه ای خالی از تنش بود اما در فاصله زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸، سیر روابط دو کشور پس از مقطع کوتاهی از همکاری، رفته رفته پرتنش شد تا این که در سال ۲۰۰۸ و در جریان بحران اوستیا این تنش به اوج خود رسید. ما در این پژوهش بر آنیم تا علت این افزایش تنش را بررسی کنیم. در همین راستا این فرضیه مطرح می شود که روی کارآمدن نومحافظه کاران در آمریکا و نوع نگرش آن ها به ویژه به مسائل بین المللی علت اصلی افزایش تنش در روابط دو کشور در این دوره زمانی بوده است. این پژوهش در شش فصل تدوین شده است، در فصل نخست، ساختار پژوهش و در فصل دوم، مکتب تحلیل سیاست خارجی به عنوان چارچوبی نظری برای درک نظری منابع داخلی سیاست خارجی دولت ها بیان شده است. منابع داخلی سیاست خارجی آمریکا، تحول روابط آمریکا و روسیه، قدرت یابی دوباره روسیه و نومحافظه کاران آمریکا محور اصلی فصل های بعدی این پژوهش را به خود اختصاص می دهد ضمن آن که نگارنده از روش تبیینی (علی و معلولی) برای پاسخ به سؤال پژوهش بهره جسته است.

واژگان کلیدی: آمریکا، روسیه، نومحافظه کاران، سیاست خارجی

فصل نخست: ساختار پژوهش

بیان مسئله ۲

سؤال پژوهش ۲

فرضیه پژوهش ۲

بررسی و شاخص سازی متغیرها ۳

پیشینه پژوهش: بررسی ادبیات موجود ۴

هدف پژوهش ۱۰

روش پژوهش ۱۰

محدوده زمانی و مکانی پژوهش ۱۰

سازماندهی تحقیق ۱۰

فصل دوم: چارچوب نظری

مقدمه ۱۳

۲- ۱- تعریف سیاست خارجی ۱۳

۲- ۲- عوامل مؤثر بر سیاستگذاری خارجی ۱۳

۲- ۳- مکتب تحلیل سیاست خارجی ۱۵

۲- ۴- عوامل مؤثر بر مکتب تحلیل سیاست خارجی ۱۵

۲- ۵- تحولات مکتب تحلیل سیاست خارجی ۱۷

نتیجه ۱۹

فصل سوم: سیاست خارجی آمریکا

مقدمه ۲۲

۳- ۱- مکاتب فکری غالب در سیاست خارجی آمریکا ۲۲

۳- ۲- منابع سیاست خارجی آمریکا ۲۳

۳-۳	پیشینه سیاست خارجی آمریکا	۳۱
	نتیجه	۴۳
	فصل چهارم: تحول روابط آمریکا با روسیه: از همکاری در افغانستان تا جنگ اوستیا	
	مقدمه	۴۵
۱-۴	پیشینه تاریخی روابط آمریکا و روسیه	۴۵
۲-۴	روابط آمریکا و روسیه در دهه ۱۹۹۰	۵۶
۳-۴	روابط آمریکا و روسیه در دوره ریاست جمهوری جورج بوش و ولادیمیر پوتین (۲۰۰۸-۲۰۰۰)	۶۷
۴-۴	روسیه و سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)	۸۱
	نتیجه	۸۱
	فصل پنجم: قدرت یابی دوباره روسیه در دوره پوتین؛ زمینه سازی سردی روابط آمریکا و روسیه در هزاره ی جدید	
	مقدمه	۸۴
۱-۵	بازیگران تأثیرگذار بر سیاست خارجی روسیه	۸۴
۲-۵	پیشینه سیاست خارجی روسیه: از یلتسین تا پوتین	۸۸
۳-۵	به قدرت رسیدن پوتین، فصلی جدید در تاریخ روسیه	۸۹
۴-۵	پوتین و قدرت یابی مجدد روسیه	۸۹
۵-۵	ارتقاء جایگاه روسیه و افزایش تنش با آمریکا	۱۱۰
	نتیجه	۱۱۶
	فصل شش: نومحافظه کاران آمریکا، تنش با روسیه	
	مقدمه	۱۱۹
۱-۶	نومحافظه کاران از ایده تا واقعیت	۱۱۹
۲-۶	ابزارهای اعمال نفوذ نومحافظه کاران	۱۲۶

۳-۶ تأثیر نگرش و اصول نومحافظه کاران بر سیاست خارجی آمریکا و افزایش تنش این کشور با روسیه . ۱۳۲

نتیجه ۱۴۷

نتیجه پژوهش ۱۴۹

منابع ۱۵۶

فهرست جدول ها

- جدول ۴-۱ سلاح های راهبردی آمریکا و شوروی ۵۲
- جدول ۵-۱ وضعیت کلی اقتصاد روسیه در سال ۱۹۹۹ ..... ۹۲
- جدول ۵-۲ تحولات مثبت اقتصاد روسیه در دوره پوتین ۹۳
- جدول شماره ۵-۳ جمعیت زیر خط فقر، صادرات و واردات روسیه (۲۰۰۸-۲۰۰۰) ۹۷
- جدول ۵-۴ صادرات فرآورده های نفتی ۲۰۰۸-۲۰۰۰ ..... ۹۸
- جدول ۵-۵ قیمت هر بشکه نفت ۲۰۰۸-۱۹۹۵ ..... ۹۹
- جدول ۵-۶ حساب ذخیره ارزی روسیه ۱۰۰
- جدول ۵-۷ بودجه دفاعی روسیه (میلیارد دلار) ۱۰۴
- جدول ۵-۸ هزینه های نظامی روسیه ۱۰۵
- جدول ۵-۹ سلاح های هسته ای راهبردی روسیه ۱۰۶
- جدول ۵-۱۰ پایگاه های نظامی روسیه ۱۰۹

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۳ منابع حکومتی در سیاست خارجی آمریکا ۲۸
- نمودار ۲-۳ سرچشمه های سیاست خارجی آمریکا ۳۰
- نمودار ۱-۴ سیر نزولی روابط آمریکا و روسیه ۲۰۰۸-۲۰۰۰ ..... ۸۲
- نمودار ۱-۵ رشد تولید ناخالص داخلی روسیه ۹۵
- نمودار ۲-۵ نرخ بیکاری در روسیه ۹۵
- نمودار ۳-۵ کاهش نرخ تورم در روسیه ۹۶
- نمودار ۴-۵ افزایش درآمدهای عمومی دولت روسیه ۹۶
- نمودار ۵-۵ قیمت هر بشکه نفت ۲۰۰۸ - ۱۹۹۵ ..... ۹۶
- نمودار ۶-۵ افزایش حساب ذخیره ارزی روسیه ۱۰۰
- نمودار ۷-۵ بودجه دفاعی روسیه (میلیارد دلار) ۱۰۴
- نمودار ۸-۵ پنج کشور عمده دارنده ذخایر گاز جهان ۱۱۲
- نمودار ۹-۵ بزرگترین دارندگان ذخایر نفتی دنیا ۱۱۳
- نمودار ۱۰-۵، قدرت یابی مجدد روسیه و افزایش تنش با آمریکا ۱۱۷
- نمودار ۱-۶ نومحافظه کاران و افزایش تنش آمریکا و روسیه ۱۴۸
- نمودار ۱-۷ روابط آمریکا و روسیه در طول قرن هیجده و نوزده ۱۴۹
- نمودار ۲-۷ روابط آمریکا و روسیه در طول قرن بیستم ۱۵۰
- نمودار ۳-۷ افزایش تنش در روابط آمریکا و روسیه ۲۰۰۸-۲۰۰۰ ..... ۱۵۱
- نمودار ۴-۷ قدرت یابی مجدد روسیه و افزایش تنش با آمریکا ۱۵۲
- نمودار ۵-۷ نومحافظه کاران و افزایش تنش آمریکا و روسیه ۱۵۴

فهرست نقشه ها

- نقشه ۴-۱ منازعه بین دو روسیه و گرجستان، اوت ۲۰۰۸ ..... ۷۷
- نقشه ۵-۱ عمده ترین حوزه های گازی روسیه ۱۱۳
- نقشه ۵-۲ عمده ترین حوزه های نفتی روسیه ۱۱۴
- نقشه ۵-۳ شبکه گسترده خطوط لوله نفت و گاز روسیه در اروپا ۱۱۴

فصل اول

ساختار پژوهش

بیان مسئله

پس از فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد، در طی دهه ۱۹۹۰ دوره های مختلفی از روابط مسالمت آمیز و تنش آلود بین ایالات متحد و فدراسیون روسیه به وجود آمد. با به قدرت رسیدن جورج دبلیو بوش در آمریکا و ولادیمیر پوتین در روسیه در سال ۲۰۰۰ میلادی، دور جدیدی از روابط بین واشنگتن و مسکو آغاز شد. این روابط در ابتدا به گرمی شکل گرفت و با وقوع حوادث یازده سپتامبر، حمایت پوتین از واشنگتن افزایش یافت و این همکاری در جنگ ایالات متحد آمریکا علیه افغانستان ادامه پیدا کرد. اما پس از آن که آمریکا اعلام کرد که روسیه مستبدانه رفتار می کند این روابط با تنش همراه شد. علاوه بر این مخالفت کرملین با جنگ عراق، گسترش ناتو و اختلاف شدید روسیه با ایالات متحد بر سر سیستم دفاع واشنگتن در اروپا بر آتش مناقشه میان دو کشور افزود و در نهایت جنگ اوستیا در سال ۲۰۰۸ نشانگر اوج تنش در روابط آمریکا و روسیه در این دوره بود. در واقع رابطه واشنگتن - مسکو از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸ میلادی به تدریج تیره گشت.

اکنون با توجه به آن چه گفته شد، پرسش ذیل جهت مطالعه و شناسایی عامل تیرگی روابط ایالات متحد و فدراسیون روسیه در دوره مورد بحث (۲۰۰۰ - ۲۰۰۸) مطرح می گردد.

سؤال پژوهش

چرا روابط آمریکا و روسیه از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۰۸ به تیرگی گراییده است؟

در پاسخ به سؤال پژوهش، این فرضیه مطرح است:

فرضیه پژوهش

نگرش و رفتار خارجی نومحافظه کاران در آمریکا موجب تیرگی روابط آمریکا و روسیه در این دوره شده است.

بررسی و شاخص‌سازی متغیرها

الف) نومحافظه کاران، اصول و نگرش

با به قدرت رسیدن جورج بوش (پسر) در سال ۲۰۰۰، هیأت حاکمه جدیدی در آمریکا به قدرت رسید که توانست در مدت زمان کوتاهی با سوار شدن بر موج ضد تروریستی حوادث یازدهم سپتامبر، سیاست داخلی و خارجی ایالات متحد را به طور کامل متحول سازد. این جریان که از مدت‌ها قبل شکل گرفته بود و در این دوره توانست قدرت سیاسی را در آمریکا به دست بگیرد، همان جریان نومحافظه کاری بود. نومحافظه کاران به طور گسترده‌ای وارد نهادهای سیاستگذار خارجی، امنیتی و نظامی ایالات متحد، مانند وزارت امور خارجه، وزارت دفاع، سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا و شورای امنیت ملی آمریکا شدند و نبض سیاست‌گذاری‌ها را در دست گرفتند.

۱ - اعتقاد راسخ به هژمونی آمریکا	} مهم‌ترین اصول نومحافظه کاران
۲ - قدرت لازمه تحمیل دموکراسی	
۳ - بی‌اعتنایی به اصول و نهادهای بین‌المللی	
۴ - درهم‌تنیدگی افکار با صهیونیست‌ها	
۵ - تأکید بر دشمن خارجی	
۶ - نهادینه کردن ارزش‌های آمریکا در جهان	
۷ - پیوند عمیق مذهب با قدرت سیاسی	

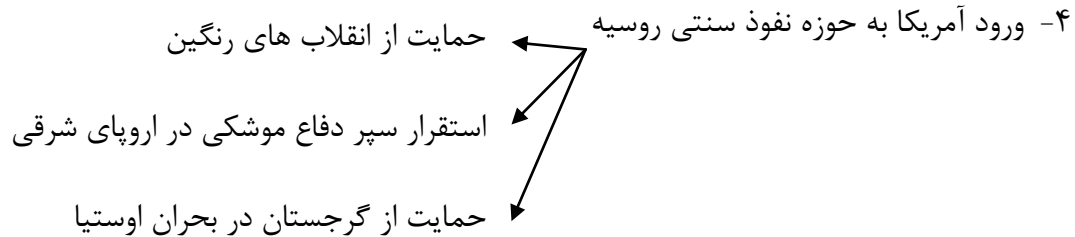
ب) تیرگی روابط آمریکا و روسیه

تیرگی و افزایش تنش در روابط آمریکا و روسیه در این دوران را می‌توان در محورهای زیر دید:

۱- تند شدن اظهارات متقابل

۲- محدود سازی همکاری‌های بین‌المللی

۳- تأکید آمریکا بر گسترش ناتو و تأکید روسیه بر مقابله با آن

و واکنش روسیه نسبت به این اقدامات

پیشینه پژوهش: بررسی ادبیات موجود

مطالب بسیاری درباره سیاست خارجی آمریکا در قبال روسیه، به قدرت رسیدن نومحافظه کاران در آمریکا و تیم سیاست خارجی بوش به رشته تحریر درآمده است. با توجه به اهمیت موضوع و بررسی آثار و تألیفات نگاشته شده به نظر می‌رسد که هر کدام از این آثار، از بعدی خاص به بررسی مسئله پرداخته‌اند و بنابراین از ابعاد گوناگون فرصت‌های زیادی برای مطالعه و پژوهش در این حیطه وجود دارد. در مجموع، مطالبی که راجع به سیاست خارجی آمریکا در قبال روسیه نگاشته شده، به لحاظ کمی و کیفی محدود هستند. مهمترین کتاب‌ها و مقالاتی که نگارنده در روند پژوهش به آنها دسترسی داشته و مورد مطالعه قرار گرفته یا به طور کلی مجموع نوشته‌هایی که ادبیات پژوهش این موضوع را تشکیل می‌دهند را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱ - منابع فارسی

الف) مقاله‌ها و مصاحبه‌های کارشناسان در مجله‌ها و نشریه‌های مختلف که در مجلاتی چون فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: اسرائیل شناسی-آمریکا شناسی، فصلنامه سیاست خارجی، فصلنامه حقوق و علوم سیاسی، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، گاهنامه ایراس و مجله اوراسیای مرکزی درج شده است.

مقاله «راست مسیحی و سیاست خارجی آمریکا» نوشته محمد جمشیدی در فصلنامه سیاست خارجی، با ارائه یک نمای کلی به دنبال نشان دادن چگونگی شکل گیری ایدئولوژی راست مسیحی و کیفیت و تاثیرگذاری آن بر سیاست خارجی ایالات متحد است.

مقاله «ریشه های انجیلی یک جانبه گرایی آمریکا: نفوذ راست مسیحی و چگونگی مقابله با آن» نوشته دوان الدفیلد و ترجمه محمد جمشیدی در فصلنامه مطالعات منطقه ای: اسرائیل شناسی - آمریکاشناسی، همجواری راست مسیحی با صاحبان قدرت در ایالات متحد در دوران ریاست جمهوری جورج بوش را در سه عامل انتخاب رئیس جمهور همفکر و دارای ارتباط نزدیک با راست مسیحی، رشد فزاینده قدرت سازمانی توده ای راست مسیحی و در نهایت اتحاد روزافزون راست مسیحی با نومحافظه کاران جستجو می کند.

مقاله «تحول در سیاست خارجی روسیه در دوران پوتین» به قلم الهه کولایی و علیرضا نوری در فصلنامه حقوق و علوم سیاسی، تصویری از شکل گیری سیاست خارجی روسیه پس از فروپاشی اتحاد شوروی، تعریف سیاست های جدید در دوره ولادیمیر پوتین و تغییر در راهبردهای سیاست خارجی پس از به قدرت رسیدن پوتین در این کشور ارائه می دهد. افزایش نقش مؤثر روسیه در عرصه بین المللی، بالابردن توان اقتصادی این کشور برای ایفای نقش برجسته تر در تحولات جهانی، تأکید بر منافع ملی در حوزه خارج نزدیک از جمله سیاست های روسیه در دوره عملگرایی پوتین است که این مقاله به بررسی جزئیات آن پرداخته است.

مقاله «ارتقای جایگاه روسیه در عرصه جهانی و تنش با آمریکا در دوره پوتین» به قلم علیرضا نوری در فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، اشاره می کند که تأکید روسیه در دوره ریاست جمهوری پوتین بر ضرورت بازتوزیع قدرت و تلاش برای بهبود موقعیت خود در ساختار نظام بین الملل باعث نگرانی آمریکا از امکان تغییر ساختار نظام بین الملل و تضعیف موقعیت برتر خود در آن شده و با ایجاد بستر بروز رفتارهای سلبی از جانب این کشور، باعث دور جدیدی از تنش در روابط روسیه و ایالات متحد شده است.

مقاله «سیاست خارجی هجومی روسیه: تلاش برای حفظ موازنه اروپایی» نوشته جهانگیر کرمی، احساس خطر در مرزهای اروپایی روسیه و به عبارت دیگر به مخاطره افتادن جدی موازنه اروپایی پس از شصت سال از نگاه مقامات روس را به عنوان علت اصلی سیاست خارجی پرخاشگر و هجومی روسیه نسبت به آمریکا، از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ می داند.

(ب) کتاب های فارسی

یکی از مهم ترین آثار موجود که در این زمینه اطلاعات بسیار خوبی ارائه کرده است، کتاب «سرچشمه های درونی سیاست خارجی آمریکا»^۱ نوشته یوجین آر ویتکوف و مک کورمیک و ترجمه جمشید زنگنه است. این منبع که بیشتر در فصل سوم پژوهش استفاده می شود متشکل از یک مقدمه، یک پیشگفتار و شامل ده فصل در مورد منابع داخلی سیاست خارجی آمریکا است.

منبع دیگری که در نگارش این پژوهش استفاده شده، کتاب «سیاست خارجی آمریکا، الگو و روند»^۲ نوشته چارلز دلبیو کگلی و یوجین آر ویتکوف و ترجمه اصغر دستمالچی است. این کتاب شامل یک پیشگفتار و هشت بخش (پانزده فصل) و یک ضمیمه از رویدادهای گزیده سیاست خارجی آمریکا بوده و به ویژه در نگارش فصل سوم این پژوهش استفاده شده است.

کتاب دیگری که در نوشتن این پژوهش از آن استفاده شده است، «کتاب آمریکا ویژه نومه‌محافظة کاران در آمریکا»^۳ است. نویسنده کتاب شورای غیر دولتی روابط خارجی مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران است. این کتاب با هدف ارائه شناختی مناسب تر از دیدگاهها و عملکردهای نومه‌محافظة کاران

---

^۱ - یوجین آر ویتکوف و جیمز ام مک کورمیک، سرچشمه های درونی سیاست خارجی آمریکا، ترجمه جمشید زنگنه، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۸۷)

^۲ - چارلز دلبیو کگلی، و اوجین آر ویتکوف، سیاست خارجی آمریکا الگو و روند، ترجمه اصغر دستمالچی، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۸۸)

^۳ - بی نام، کتاب آمریکا ویژه نومه‌محافظة کاران در آمریکا، (تهران: انتشارات خارجی مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۳)

تدوین شده است. در بخش نخست که خود حاوی یک مقدمه و پنج فصل می‌باشد، نویسنده با اشاره‌ای کوتاه به روند تاریخی شکل‌گیری این ایده، تلاش خود را بر شناخت مروجین شاخص ایده نومحافظه‌کاری در نهادهای سیاسی و نظامی ایالات متحد، معطوف کرده است. توجه به جزئیات عملکرد، سوابق و رفتارهای این افراد از ویژگی‌های درخور اعتنای این بخش از کتاب به شمار می‌آید. بخش دوم کتاب، با ارائه پنج مقاله تحلیلی تلاش کرده تا بازخورد رفتارها و عملکرد این مکتب فکری را در مقاطع و موقعیت‌های خاص به رشته تحریر درآورد.

کتاب دیگری که در این پژوهش استفاده شده است «کتاب آمریکا ویژه دکترین امنیت ملی آمریکا»^۴ گردآوری شده توسط درویش رضاداد است. این کتاب با تمرکز بر موضوع امنیت ملی، رهنامه‌های موجود در این خصوص (صحنه سیاسی ایالات متحد) را بررسی نموده و با ذکر تاریخچه‌ای از آن، چالش‌های کنونی و آینده آن را مورد اشاره قرار داده و از منظرهای امنیتی و ژئوپولیتیک به آن می‌نگرد.

اثر دیگری که در این پژوهش از آن استفاده شده است، کتاب «سیاست خارجی آمریکا پس از یازده سپتامبر»^۵، نوشته ابودر گوهری مقدم، مشتمل بر یک مقدمه، پنج فصل و یک نتیجه‌گیری کلی است. این کتاب در فصل اول سعی در ارائه چارچوبی نظری، برای بررسی سیاست خارجی آمریکا دارد. در فصل دوم به نقش و نحوه‌ی تفکر نومحافظه‌کاران به عنوان گروهی که پس از سال ۲۰۰۰ نقش مهمی در سیاست خارجی آمریکا پیدا کردند، تأکید می‌کند. در فصل سوم تروریسم و در فصل چهارم رهنامه جورج بوش را تحت عنوان حمله پیشگیرانه بررسی می‌کند و در فصل پنجم نتایج حاصل از رهنامه بوش، آثار و نتایج حاصل از حملات آمریکا به افغانستان و عراق برای این کشور و پیامدهای سیاست خارجی آمریکا پس از یازده سپتامبر را در ایران به اختصار شرح داده است.

---

^۴- بی نام، کتاب آمریکا ویژه رهنامه امنیت ملی آمریکا، (تهران: انتشارات خارجی موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۴)

^۵- ابودر گوهری مقدم، سیاست خارجی آمریکا پس از یازده سپتامبر، (تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶)

کتاب بعدی مورد استفاده، کتاب «تحولات سیاست خارجی روسیه، هویت دولت و مسئله غرب»^۶ به قلم جهانگیر کرمی است. وی در این کتاب ابتدا چارچوبی نظری برای مطالعه سیاست خارجی بیان کرده است. در ادامه عوامل و متغیرهای گوناگونی که در شکل‌گیری سیاست خارجی روسیه مؤثر هستند و سه گفتمان آتلانتیک‌گرایی، اوراسیاگرایی و ملی‌گرایی حاکم بر سیاست خارجی روسیه بررسی شده است و در آخر سیاست خارجی روسیه در مقابل غرب از سال ۱۹۹۱ تا سال ۲۰۰۵ بیان شده، دوره‌ای که در بردارنده همکاری، ادغام و رقابت بین آنها است.

کتاب دیگری که در این پژوهش از آن استفاده شده است، کتاب «سیاست و حکومت در فدراسیون روسیه»^۷ نوشته الهه کولایی مشتمل بر یک مقدمه و نه فصل است. این کتاب حاوی مطالب غنی بسیاری در مورد فدراسیون روسیه است. که به ویژه در فصل پنجم این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است.

۲ - منابع انگلیسی

مقاله‌های موجود در مجله‌ها و نشریه‌ها؛ که شامل اطلاعات گسترده‌ای از مطالب مربوط به سیاست خارجی آمریکا و روسیه است.

مقاله «بین صفر و یک متر مربع (چگونه جورج بوش در روسیه شکست خورد)»^۸ از گزارش شماره ۸۲ بنیاد صلح فرانکفورت در سال ۲۰۰۸، ضمن مقایسه سیاست خارجی کلینتون و جورج دبلیو بوش به بررسی تیرگی روابط واشینگتن و مسکو در دوره ریاست جمهوری بوش می‌پردازد.

کتاب «سیاست خارجی آمریکا و جهان اسلام»^۹ مشتمل بر یک مقدمه و چهارده فصل و یک نتیجه‌گیری، توسط اشتیاق حسین و محسن محمد صالح نوشته شده است. این کتاب تلاش می‌کند تا ضمن بررسی سیاست

---

^۶ - جهانگیر کرمی، *تحولات سیاست خارجی روسیه، هویت دولت و مساله غرب*، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۸۴)

^۷ - الهه کولایی، *سیاست و حکومت در فدراسیون روسیه*، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، بهار ۱۳۸۵)

^۸. Between Ground Zero and Square One (How George W. Bush failed on Russia).